

سفرنامه ژنرال سرپرسی سایکس

سایکس (۱۸۶۷-۱۹۴۵) پس از آموزش زبان فارسی در هندوستان ، او به عنوان افسر نظامی انگلیس در ۱۸۹۳ به ایران آمد. یک سال بعد کنسولگری انگلیس را در کرمان تاسیس کرد و از ۱۹۰۵ تا ۸ سال کنسول در مشهد بود بعد فرمانده پلیس جنوب گردید تا سال ۱۹۱۸ در ایران بود.

در ۸ سال اقامت در ایران ۴ سفر به همه نقاط کشور داشت و شرح سفرهای خود را در کتابی به نام " ده هزار میل در ایران (سفرنامه سایکس) " نوشت (۱۹۰۲) زمان اقامت او در مشهد ۱۹۰۵ تا ۱۹۱۲ (بمباران گنبد امام رضا را توسط روسها را شاهد بود). همزمان بود با معاهده ۱۹۰۷ بین روس و انگلیس که ایران را به دو منطقه نفوذ بین خود تقسیم کردند.

او در سال ۱۹۱۶ به عنوان فرمانده پلیس جنوب تا ۱۹۱۸ در جنوب مستقر بود (دو تیپ در کرمان و فارس مستقر بودند) و دو سفر بعد از نشر این کتاب به ایران داشت که از ۱۹۰۵ تا ۱۹۱۸ . او در سن ۷۸ سالگی در انگلیس فوت کرد.

ص ۳ : (از انگلستان به استرآباد)

ص ۱۴ : (فصل دوم میان ترکمن ها)

ص ۲۱ : تیره های مختلف ترکمن های یموت از قرار ذیل می باشد:

(۱) جعفربای

(۲) ایل آتابای

(۳) ده طایفه متفرقه جمعاً ۸۵۰۰ خانوار تبعه ایران و ۲ هزار خانوار تبعه روسیه هستند.

ص ۲۹ : ... گنبد طلائی زیبای مشهد از دور مثل شعله آتش می درخشد و ما را بوصول

این شهر تاریخی نوید می داد...

مشهد آرامگاه امام هشتم مسلمان ها حضرت رضا است و خزانه آستان قدس یکی از خزائن

ذیقیمت قاره آسیا می باشد. که نه فقط اشیاء ، جواهرات و نقدینه زیادی به آن اهداء بلکه

مستغلات و املاک های حاصلخیزی وقف آن میکنند.

مسافرین خارجی از ورود به مجموعه داخل حرم مطهر ممنوع می باشند و اگر کسی از

حدود خود تخطی کند تمام اروپائی ها که در ایران ساکن اند دچار زحمت خواهند شد.

... ممانعت خارجی ها از ورود به محوطه های داخلی بدعت تازه ای است و سابق بر این

معمول نبوده چنانکه کلاوئو ریاست هیاتی از اسپانیا به دربار تیمور مأمور بوده مینویسد

"در همان روز هیات اعزامی به شهر مشهد که مدفن نوه پیغمبر است وارد شد این شخص در مسجدی زیرگنبد بزرگی مدفون است... می گفتند کسانی که قبر امام را زیارت کنند مورد احترام مسلمانان واقع می شوند و پیروان اسلام لباس های آنان را بوسه می دارند.

ص ۳۰ : (شجره نامه حضرت رضا (ع) نوشته شده)

.... موقعیت سیاسی و تجارتي مشهد این ایام خیلی مهم و قابل ملاحظه میباشد . از نقطه نظر حفظ مصالح ما مغرب افغانستان در مقابل هرگونه تجاوزات سرحدی بایستی محفوظ بماند. و تجارت هند و انگلیس نیز از این طریق مسئله مهم دیگر به شمار می رود مشهد برای روس ها حائز اهمیت می باشد آذوقه روزانه عشق آباد را تأمین می کند، اجناس و امتعه روس ها در بازار این ناحیه بغایت فراوان می باشد ولی اشیاء ساخت انگلیس زیادتر مورد اطمینان است.

ص ۳۲ : (فصل سوم از مشهد به کرمان (در راه به کاروان حمل قالی از قاین به مشهد ترخورد کرده و یک قالی حدود (۳/۵*۵/۵) به قیمت ۱۱ پوند خریداری کرده است. که هر پونه در آن زمان ۳۷ قران بود و در این ایام به طور متوسط به ۵۰ قران تغییر می شد)

ص ۱۰۲ : ... در موقع حرکت ببوشهر جاده‌ای را انتخاب کردیم که نقاط بین راه در نقشه اینجانب ضبط نشده بود و تصمیم گرفتیم علاوه بر ثبت اسامی قراء و قصابات حتی الامکان در اطراف هریک تحقیقات لازم بعمل آورم.

ص ۱۰۳ : ... اسامی و تعداد خانوار ایلات این ناحیه از قراری است که درج میشود...

(نام ۱۵ ایل با مجموع ۳۲۳۲ خانودار نوشته است)

ص ۱۰۷ : .... فرمانفرما (عبدالحسین میرزا ^۱) حاکم شیراز ، عشق و حرارت فوق‌العاده‌ای نشان می‌داد و در درک حقایق اعجاز می‌کرد . ایرانی‌ها از نقطه نظر ادب و تواضع و نشاط و سرزندگی شباهت تامی به نژاد لاتین دارند «کرنولی» که صلاحیت کاملی برای اظهار عقیده در این مورد به خصوص را دارد می‌نویسد، مردم ایران از فرانسوی‌های مؤدب‌ترند و در عین حال در بذله‌گویی و مزاح نیز بر آنها تفوق دارند

ص ۱۰۷ و ۱۰۸ : ... بدبختانه شاه این محل (شهر بابک از ایلات فارس) را سابقاً به «کهندل خان» افغانی که از هیچگونه تعدی و احجاف بر عایا خودداری نمی‌کرده تیول داده بود و مشارالیه نیز همه ساله هر فقره از مالیات‌های معمولی را متجاوز

---

^۱ - فرمانفرما (۱۳۱۸-۱۲۳۱ش) فرزند قیروز میرزا ، فرزند شانزدهم عباس میرزا و مادرش دختر بهمن میرزا بهاء التولیه فرزند ۳۷ ام فتحعلیشاه است . او در دارالفنون در زشته نظام تحصیل کرده و با گرفتن لقب فرمانفرما والی فارس ، کرمان و بلوچستان شد . او در مشروطه با مشروطه خواهان همکاری و در چند کابینه وزیر شد . او از رضا شاه نیز طرفداری کرد (از ترس) و در نهایت اکثر اموال و املاکش توسط رضاشاه ضبط و اوسکتہ کرد . پسرانش قیروز میرزا ، عباس میرزا اسالار لشکر و نصرت الوله (که در قرارداد ۱۹۱۹ مبلغ ۲۸۰۰۰ پوند از انگلیس رشوه گرفت) . شخصیت هزارستان در فیلم علی حاتمی از فرمانفرما اقتباس شده است .

از پنج مرتبه وصول مینمود و بعلاوه مستخدمین و اعضایش هم بغارت دهات اطراف پرداخته مردم را از هر جهت در فشار می گذاشتند ، اهالی شهر بابک از طایفه عطاء اللهی و از پیروان آقاخان هستند که هنوز هدایا و نذورات برای او می فرستند.
ص ۱۱۰ : ... پس از تحقیقاتی که به عمل آمد معلوم شد چند معدن مس در این حوالی می باشد.

ص ۱۱۲ : (شرح درگیری و تیرانداری مردم شیراز با سواران قوام)
... روز بعد از شیراز حرکت کردم و پنج روزه وارد بوشهر شدم و خوشوقت بودم که ۱۳۰۰ میل مسافت را در ایران بدون ابتلای به هیچگونه تقاهت و یا مواجهه یا پیش آمد ناگوار به پایان رسانیده‌ام.

ص ۱۱۳ : فصل هفتم خلیج فارس

ص ۱۱۸ : ... نمایندگان ما اروپاییان در بدایت امر جز عنوان دزد دریائی نام دیگری نداشتند و برای انجام مقصود از اجرای هیچگونه ظلم و ستم فروگذار نمی کردند.

... فجایع اعمال " آلبوکرک "² در خلیج فارس بقدری زیاد است که مطالعه آنها انسان را متأثر می سازد زیرا مشارالیه بقدری به اسرای خود اذیت و آزار می رساند که نگفتنی است

۲- آلبوکرک دریانورد پرتغالی که از پادشاه وقت اسپانیا لقب "دوک گوا" را به خود اختصاص داد. (از سال ۱۴۸۰ م تا زمان مرگ ۱۵۱۵) در جنگ‌های دریایی علیه ترک‌ها فعالیت خود را در دریانوردی و جنگجویی شروع کرد. او در ۳۹۰ ق با حمله به جزیره

باین معنی که دست و پای محبوسین را به اصطلاح خویش برای "رضای خدا" بدون ابراز اندک شفقتی میبرید و آنها را ناقص الاعضاء می ساخت.

ص ۱۱۹ : ... در ۱۶۲۲ انگلیس ها هورمز را بدستیاری شاه ایران (شاه عباس کبیر) متصرف شدند و از آن تاریخ تاکنون اوضاع تجارتي و نفوذ ما اگرچه گاه گاه دچار تزلزل شده ولی همواره رو به تزاید و فزونی بوده است.

... خلیج فارس فعلاً پر از کشتی های بریطانیائی است و دربندار آن زبان اردو تکلم می شود و صلح در همه جای آن مستقر و حکمفرماست.

ص ۱۲۲ : فصل هشتم (معرفی تاریخ بلوچستان)

ص ۱۲۹ و ۱۳۰ : (ذکر نام و تعداد خانوار و محل سکنی ایلهای مستقر در بلوچستان که جمعاً ۲۳ ایل با حدود ۲۲ هزار خانوار)

ص ۱۳۱ : فصل نهم بلوچستان (شرح تاریخ گذشته)

هرموز در سایه شلیک بی امان توپ های آتشین ، پیروز شد. تسلط ۱۰۰ ساله پرتغالی ها بر هورمز و خلیج فارس توسط شاه عباس اول در ۱۳۰۱ ق بر چیده شد . هر چند جزیره هورمز و خلیج فارس تحت حکومت ایران بود ولی انگلیس ها به فرمانروای آبهای خلیج فارس شدند .

ص ۱۴۱ : ... در فصل پنجم مختصراً به شکست و فرار آقاخان اشاره شده که از طریق بلوچستان به هندوستان رفته و در آنجا خدمات قابلی نسبت به دولت بریتانیا انجام داده است.

ص ۱۵۴ : ... این نکته قابل ذکر است که بلوچ ها کاملاً صحیح العمل و درستکارند و اگر یک شئی قیمتی یا سند و نوشته‌ای با آنها بسپارند ابداً خیانت نمی‌کنند و در نگهداری آن از جان خود نیز دریغ نخواهند کرد. از طرفی اخلاقاً نیز قابل تمجید می‌باشند زیرا با زنهای خود بطور مساوی و عادلانه سلوک می‌کنند (شرح داستان فرستادن حقوق کارشناس تلگرافی بوسیله کیسه‌ای پر از روپیه و اینکه هر کس حقوق خود را برداشته و کیسه را ایستگاه دیگری تحویل داده بود و این کار بعدها ادامه یافت و فقط یک بار یکی از بلوچ ها مبلغ مختصری بیشتر از حقوق خود برداشت و در نتیجه از بلوچستان تبعید شد.

ص ۱۵۵ : ... بطور کلی تحقیقات مسائل جغرافیایی در نظر عموم مشرق زمینی ها کار مهملی می‌باشد. (همه فکر می‌کنند ما به دنبال کشف یک گنج یا معدن هستیم)

ص ۱۷۸ : ... «سید نورالدین» یزدی (حدود ۲۵ سال در یزد زندگی کرد) ملقب به شاه نعمت الله ولی که در ماهان بدفن رسیده از فرزندان امام محمدباقر (ع) است در ۷۳۵

هجری ق در حلب به عرصه وجود پا گذاشت. (پس از سفر به کربلا و نجف، مکه، هندوستان سمرقند و به دستور تیمور در ماهان اقامت گزیده است. پیش گوئی های او ال امروز ورد زبان ها میباشد و بعضی از آنها را میسز ستیل به انگلیسی ترجمه کرده است . او در ۸۳۴ هـ ق فوت کرد محمدشاه قاجار نصف املاک خالصه ماهان را وقف آرامگاه او کرد.

ص ۱۸۵ : فصل سیزدهم (در ایران مرکزی) (شرح سفر به یزد و مهمانی مستر فرگوسن رئیس بابک شاهی)

... یزد مردمی متعصب دارد و با اروپائیان خوب نیستند و زرتشتیان را روز روشن با تیر و کمان میزنند و کسی قاتلان را مؤاخذه نمی کند

ص ۱۸۸ : (شرح داستانی از ترس کاشانی ها ، به فوجی از سربازان کاشانی ، توسط نادر شاه ، مرخصی داده شد ، آن ها برای رفتن به کاشان از شاه تقاضا کردند یک دسته محافظ همراهشان کند)

ص ۱۸۹ : (شرح داستان دیگری از ترسو بودن کاشانی ها ، یکی از بزرگان کاشان که از ترس تا کنون از کاشان خارج نشده بود توسط شاه به تهران خوانده شد . او در بین راه با دزدی چوب بدست برخورد کرد و دزد با کمال سهولت شمشیر و تفنگ و تپانچه و سپس

همه اموال او را گرفت و او در زمان رفتن از دزد چوب دستی او را برای محافظت از خود

در بین راه درخواست نمود و دزد هم چوبدستی را به او داد . (*****).

ص ۱۹۰ : ... از قم تا تهران ۹۰ میل مسافت دارد و ۴ روز راه است (پس از ۷ ماه و بیابان

گردی به تهران رسیدند)

ص ۱۹۰: وزیر مختار انگلیس نگارنده را حضور ناصرالدین شاه معرفی کرد

ص ۱۹۰: ... عصر همان روز از صدراعظم (میرزا علی اصغر خان امین السلطان^۳) ملاقات

نمودم و برئیس دولت ایران معرفی شدم.

... این شخص سال بعد موقع قتل فجیع شاه ، وفاداری کامل خود را نسبت به تاج و تخت

ایران ابراز داشت .

ص ۱۹۳ : (از تهران به قزوین ، گیلان ، آستارا ، باکو و سپس به مسکو رفته است)

ص ۲۰۷: فصل پانزده تأسیس کنسولگری کرمان (در ۱۸۹۴)

۳- میرزا علی اصغر خان اتابک (زاده ۱۲۳۶ تهران - درگذشته ۱۲۸۶ تهران)، ملقب به امین السلطان، صدراعظم ۳ پادشاه قاجار؛ ناصرالدین شاه، مظفرالدین شاه و محمدعلی شاه بود، او از گرجی‌های ایران بود. به ترتیب به القاب صاحب جمع، امین السلطان، و اتابک اعظم ملقب بود. سیاستمدار حرفه‌ای و بازیگر ماهری بود، که قریب ربع قرن، در سمت‌های وزیری، وزیراعظمی و صدراعظمی، به تمام نکات پنهان و آشکار سیاست، آگاهی داشت و بر اثر مسافرت‌های مکرر به اروپا و سایر کشورها، از سیاست جهان نیز وقوف داشت. وی در اواخر عمر خود در میان سیاست‌های خارجی، نزدیکی به دولت تزاری روسیه را مناسب تر از امپراتوری بریتانیا می‌دانست. او در ۲۱ رجب ۱۳۲۵ ه.ق در جریان جنبش مشروطه، به دست عباس‌آقا تبریزی کشته شد و در قم به خاک سپرده شد.

ص ۲۰۸ : ... شهر ری پس از ظهور اسلام فوق العاده رو به آبادی و عمران گزاردده است.

... چنانکه اصطخری^۴ می‌نویسد در مشرق زمین هیچ شهر دیگری جز بغداد از ری آبادتر

نیست، در ایام استیلای مغول این شهر دچار غارت و یغمای اردوی مهاجم شده و ۷۰۰

هزار نفر بقبل رسیده اند و از آن به بعد تهران جایگزین آن شده است

یا قوت حموی^۵ در کتاب نفیس خود که در قرن ۱۳ میلادی گردآورده می‌نویسد طهران

قریه ایست که سکنه آن خانه‌های خود را زیر زمین ساخته و آنجا زندگی می‌کنند.

ص ۲۱۰ : ... در حمام متصل به همین باغ (باغ فین کاشان) بود که رگ‌های میرزا تقی

خان (امیرکبیر) را قطع نمودند و آن وزیر عالی مقام را که می‌خواست شروع به اصلاحات

اساسی نماید و شالوده ارتشاء و اختلاس را از بن برانداز بقبل رسانیدند.

ص ۲۱۶ : فصل شانزده شهر کرمان

ص ۲۳۸ : (جمعیت کرمان در زمانی که سایکس کنسول انگلیس در کرمان بود، حدود

۵۰ هزار نفر بوده است. ۳۷۰۰۰ نفر شیعه - ۷۰ نفر سنی - ۳۰۶۰ نفر بهایی و ازلی -

۴ - ابواسحاق ابراهیم بن محمد فارسی اصطخری مشهور به کرخی (تاریخ مرگ: ۳۴۰ ه. ق/ ۹۵۱ م یا ۳۴۶ ه. ق/ ۹۵۷ م) (جغرافیدان و نقشه‌نگار) بنامند منبع لبرجسته ایرانی در سده ۴ ه. ق/ ۱۰ م است. نام او برگرفته از شهر باستانی اصطخر در استان فارس ایران است

۵ - شهاب‌الدین ابو عبدالله یاقوت بن عبدالله الحموی مشهور به یاقوت حموی (۵۷۴ قمری - ۶۲۶ قمری) در حلب (جغرافی‌دان و تاریخ‌نویس عرب‌زبان یونانی‌تبار قرن ششم و هفتم قمری است. وی در بعضی منابع به نام دوران بردگی خود، یاقوت رومی نیز شناخته می‌شود.

۶۰۰۰ نفر شیخی - ۱۲۰۰ نفر صوفی - ۱۷۰۰ نفر رزشتی - ۷۰ نفر یهودی و ۲۰۰ نفر هندو (جمعاً ۴۹۱۲۰ نفر).

... امید است تعالیم باب سر انجام فرهنگ و مدنیت را در کشور ایران بسط دهد.^۶

ص ۲۳۴ و ۲۳۵: محصولات کرمان قالی، شال، نمد، عبا، برک (پاژ) ساخت محصولات برنجیو = و...

ص ۲۳۷: (وضع زندگی در کرمان)

ص ۲۳۸: ... ایرانی‌ها به طور کلی مؤدب، متعارف و در عین حال ظریف و بذله گو و حاضر جواب می‌باشند (شرح شکایت بازرگان اصفهانی از حاکم که به او ظلم می‌کنند، حاکم پیشنهاد تغییر محل زندگی میدهد، بازرگان می‌گوید هرکجا بروم، اقوام شما حاکم هستند، حاکم میگوید برو به درک اسفل السافلین، اصفهانی می‌گوید اخیراً پدرتان فوت کرده، حتماً در آنجا هم به من ظلم خواهد کرد.)

... ایرانی‌ها عمدتاً خویش دار و مهمان نواز می‌باشند و به نظافت و پاکیزگی سر و وضع لباس خود کاملاً علاقمندند.

^۶ - بعد ها در کتاب دیگر همین مؤلف (به نام تاریخ معاصر ایران ص ۹۹) با دیدن برخورد های بین رهبران و افراد این گروه عقیده اش تغییر میکند

ص ۲۴۰ : ... طبقه روحانیون و ملاها هم با من روابط خوبی داشتند و همینقدر که رگ خواب آنها را به دست می‌آوردم هر کاری که داشتم بدون اشکال برایم انجام می‌دادند

ایرانی‌ها نسبت به معارف (علوم) کاملاً بی‌علاقگی و لاقیدی نشان می‌دهند بعضی از پسرها فقط به خواندن چند جزوه قرآن که به زبان عربی است و معنی آن را نمی‌فهمد اکتفا می‌کنند. از طرفی وضع حاضر معلمین نیز نظیر همان وضع معلمین انگلستان در قرن ۱۷ و حقوق آنها به قدر حقوق یک نفر پیش خدمت می‌باشد.

ص ۲۴۱ : ... جای تعجب نیست که هنوز می‌گویند ، لندن نام کشوری است که یکی از شهرهای آن اقیانوس اطلس می‌باشد. این اشتباه از زمان صفویه باین طرف سابقه داشته است

ص ۲۴۵ : (اسامی ایلات مستقر در "ساردو" و تعداد خانوار آنها قید شده)

ص ۲۴۷ (داستان قصه فرمانفرما والی فارس که برای تهیه نان برای فقرا از محل جمع‌آوری اعانه از ایلات خود و خوانین محل، این کار توسط نگارنده بی‌فایده اعلام شد و پیشنهاد شد به جای آن پول را برای ساخت و تسطیح جاده بکارگیرد تا هم مردم مشغول کار شوند و هم با آماده شدن راه‌ها تجارت رونق گیرد. در نهایت بعلت عدم

دسترسی به مهندس ، همان طرح تهیه و توزیع نان اجرا شد و جمعیت فقرا را تا ۴ برابر افزایش داد ، زیرا این عمل مردم را به ولگردی و بیکاری تشویق نمود.

ص ۲۶۲ : (شرح کمیسیون سرحدی ایران و بلوچستان (فصل نوزدهم)

ص ۲۶۴ : ... اعضاء کمیسیون سرحدی که تصمیمات ناصرالدین شاه برای تعیین مرز ایران و بلوچستان و پاکستان (هند) تعیین شده عبارتند از:

... سر طوماس هلدیخ ریاست هیئت و سروان کمبل و من به معاونت اوانتخاب شده بودیم
نایب سرهنگ وهب به اتفاق چند نفر دیگر کارهای زمین پیمانی و مساحی را عهده دار بودند و دو دسته سرباز و چند نفر سوار و یک نفر پزشک نظامی تحت فرمان هیئت بود
(هیئت انگلیسی که قاضی بین دو هیات ایرانی و هندی بود) ،

ص ۲۷۰ : (پایان کار کمیسیون سرحدی تا نصب علم و ستونهایی در طول ۳۰۰ میل در
مرز ایران و بلوچستان انگلیس طی مدت یک ماه)

ص ۲۷۱ : فصل ۲۰ بلوچستان انگلیس

ص ۲۹۳ : (در زمان سلطنت مظفرالدین شاه نگارنده مجدد عازم ایران شده است ... شرح
مجدد از اوضاع سیستان و بلوچستان و قاین ... دارد.

ص ۳۹۸ و ۳۹۹ (شرح خانواده، شرکت الدوله علم امیر قائنات و بیرجند که ریشه عرب دارند)

ص ۴۰۱ : (محصولات قلئن شامل زعفران ، زرشک از سرزمین قاین ، تریاک ، تریاک کشیدن اهالی مشرق ایران را ویران کرده ، خربزه و چغندر ، قالی‌های زیاد دارند و شتر و گوسفند نیز پرورش می‌دهند.)

ص ۴۰۲ : ... میان ایلات و عشایر اطراف جماعت کثیری بزبان عربی تکلم میکنند و امیر و خانواده او نیز زبان عربی را بر سایر السنه ترجیح می‌دهند .

ص ۴۰۴ : ... قاین در حدود چهار هزار جمعیت دارد که اکثراً آنها سید و از اعقاب پیغمبرند.

ص ۴۰۷ : فصل سی و پنج ، از بیرجند به یزد از طریق سمنان

ص ۴۳۲ : فصل سی و هفت ، لولی‌های ایران (خروج، کولی، لولی، جوکی، حرامی ، غربتی، غرشمال با جمعیتی حدود ۱۰۰ هزار نفر))

ص ۴۳۷ : فصل سی و هشتم ، منافع سیاسی و اقتصادی انگلیس در ایران

(ایران با داشتن یک چنین موقعیت جغرافیائی ، هم مرز روسیه -عثمانی-خلیج فارس و هندوستان) مسلماً مورد توجه دولتین انگلیس و روس میباشد و منظور زمامداران لندن اینستکه ، وضع خطه رزخیزی که در هندوستان نصیب انگلستان گردیده ، ثابت و پایدار و نفوذ ناپذیر بماند.)

ص ۳۴۳ : صادرات و واردات ایران با انگلیس و سایر کشورها (۱۹۰۰م-۱۳۱۸ق-۱۲۱۹ش)

در سال ۱۹۰۰	واردات به ایران	صادرات از ایران
انگلستان	1,713,303	683,346
سایر کشورها	2,445,013	1,398,546
جمع	4,158,316	2,081,892

ص ۴۴۵ : (یک کارخانه تولید ماشین لباس شویی از نگارنده خواسته بود چند مشتری معتبر یا نماینده در ایران به او معرفی کنم. برای او نوشتم در ایران مردم لباس خود را کنار جوی های کوچه و بازار می شورند و ماشین بخار و این قبیل دستگاهها فعلاً مشتری و خریدار نخواهد داشت.

(شرح تضاد سه قدرت روسیه- انگلستان-آلمان برای نفوذ در خلیج فارس و ایران ، و اینکه فعلاً انگلستان با توجه به بی طرفی آمریکا ، هیچ دولت اروپایی نمی تواند ضرری برای امپراطوری انگلستان زده و یا کانادا- استرالیا- زلاند و کشورهای جنوب آفریقا و هند را از مادر وطن جدا کند.

ص ۴۵۳ : ... اینجانب به هزاران دلیل معتقد است که مردم ایران از هر جهت به کلیه سکنه مغرب آسیا امتیاز و توفیق دارند. ایرانیان با وجود شیوع بلای مبرم رشاء و ارتشاء ... و با وجود نداشتن فرهنگ و آموزش و پرورش صحیح و همچنین فقدان وسایل ترقیات عصر جدید از قبیل راه آهن - خطوط شوسه ، باز از با استعدادترین و مترقی ترین ملل آسیا به شمار می روند و دها (باهوشی) و نبوغ خود را هنگام مهاجرت بسایر کشورها عملاً باثبات می رسانند.